

УДК 341.018:341.236[355.12+341.461]

DOI [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-3\(35\)-10-15](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-3(35)-10-15)**Савка Олександр Іванович,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Володимира Великого ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом», вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039; savka30@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-1723-3412>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНІСТІ ДЕРЖАВ, ЩО ПРИЙМАЮТЬ КОМПАНІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРИВАТНУ ВІЙСЬКОВУ ТА ОХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. В статті розглянуто основні аспекти міжнародно-правової відповідальності держав, що приймають компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність. Визначено, що з метою захисту прав людини необхідно передбачити обов'язок приймаючої держави, щодо прийняття заходів, які потрібні для надання сили зобов'язанням у сфері захисту таких прав. По-ведений всебічний аналіз Документу Монтре, який визначає держави, що приймають, як держави територіальної юрисдикції, рекомендуючи вживати заходів для припинення порушень міжнародного гуманітарного права, забезпечувати поширення інформації про нього. З метою здійснення контролю над діяльністю компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю у Документі Монтре запропоновано створення спеціального державного органу чи наділення іншого існуючого органу повноваженнями щодо такого контролю. Також рекомендується вжити заходів щодо примусу компаній, які займаються військовою та охоронною діяльністю до дотримання норм національного права, зокрема, встановивши юридичну відповідальність у разі скоєння протиправних діянь. Визначено, що приймаюча держава несе відповідальність за діяльність компаній, які здійснюють приватну військову та охорону діяльність на своїй території. Вона зобов'язана стежити в межах своєї юрисдикції за дотриманням співробітниками компаній, які здійснюють приватну військову та охорону діяльність, прав людини та у разі їх порушення забезпечувати ефективне розслідування та покарання.

Ключові слова: міжнародно-правова відповідальність, приватна військова та охоронна діяльність, міжнародне право, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, законодавство, держава, звичаєве право.

Savka Oleksandr Ivanovych,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor at the Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities of the Educational and Scientific Institute of Law named after Volodymyr Veliky «Interregional Academy of Personnel Management», 2, Frometivska Str, Kyiv, 03039; savka30@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-1723-3412>

KEY ASPECTS OF INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY OF STATES HOSTING COMPANIES ENGAGED IN PRIVATE MILITARY AND SECURITY ACTIVITIES

Abstract. The article examines the main aspects of the international legal responsibility of states that host companies engaged in private military and security activities. It is determined that in order to protect human rights, it is necessary to provide for the host state's obligation to take the measures necessary to give effect to obligations in the field of protecting such rights. A comprehensive analysis of the Montreux Document, which defines host states as states of territorial jurisdiction, is conducted, recommending that measures be taken to stop violations of international humanitarian law and to ensure the dissemination of information about it. In order to control the activities of companies engaged in private military and security activities, the Montreux Document proposes the creation of a special state body or the empowerment of another existing body to exer-

cise such control. It also recommends taking measures to compel companies engaged in military and security activities to comply with national law, in particular by establishing legal liability for unlawful acts. It is specified that the host state is responsible for the activities of companies engaged in private military and security activities on its territory. It is obliged to monitor, within its jurisdiction, compliance with human rights by employees of companies engaged in private military and security activities and, in the event of violations, to ensure effective investigation and punishment.

Key words: *international legal responsibility, private military and security activities, international law, armed conflict, international humanitarian law, legislation, state, customary law.*

Постановка проблеми. Наявність суверенітету передбачає здійснення державою самостійно та незалежно від влади інших держав публічних функцій на своїй території та за її межами. Звідси випливає, що держава зобов'язана здійснювати ефективний контроль, запобігати вчиненню злочинів та проводити розслідування вчинених злочинів. Однак в умовах збройного конфлікту держава не завжди здатна ефективно здійснювати владні повноваження, що спричинено рядом факторів, наприклад, у разі окупації частини території повстанцями. Крім того, у разі спеціальної угоди, укладеної між направляючою та приймаючою державами, компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність можуть перебувати під захистом від переслідування з боку влади приймаючої держави.

За аналогією із встановленням міжнародно-правової відповідальності направляючої держави міжнародно-протиправне діяння приймаючої держави матиме місце у разі присвоєння йому такого діяння. Присвоювана поведінка може бути як у формі дії, так і у формі бездіяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням теми міжнародно-правового регулювання діяльності приватних військових та охоронних компаній займалися як українські, так і зарубіжні науковці. Серед вітчизняних дослідників вивченням даної проблематики займалися: К. Громенко [2-3], О. Івасечко [4], О. Ковальський [5], Г. Кохан [8], І. Невзоров [10], О. Савка [12-13], П. Хотенець [11] та інші.

Серед зарубіжних дослідників вивченням вказаної проблематики займалися: П. Веркуйл [22], П. Войцех [23], М. Капаріні [14], Б. Прем [19], Д. Ширер [15], Ф. Шраєр [14], та ряд інших.

Метою статті є визначення основних аспектів міжнародно-правової відповідальності держав, що приймають компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Дії компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, можуть бути присвоєні державі, що приймає, у разі, якщо вона включила ці компанії до складу збройних сил. De facto на співробітни-

ків може поширюватися положення п. 2 ч. «А» ст. 4 Третньої Женевської конвенції 1949 року [6], якщо вони відповідають умовам, переліченим у статті.

Держава може найняти іноземну компанію, яка здійснює приватну військову та охоронну діяльність для виконання спеціальних завдань. Існує поширена практика залучення компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність для участі у збройних конфліктах неміжнародного характеру, коли уряд держави наймає організацію для боротьби проти повстанців.

Відносини між компаніями, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність і державою, що приймає, виникають в результаті погодження їх перебування на території приймаючої держави з направляючою державою через спеціальну угоду, що визначає статус співробітників цих компаній або у разі ситуації збройного конфлікту неміжнародного характеру через укладення контракту з такою компанією. Перелік послуг, які можуть надавати компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, узгоджується спрямовуючою та державою, що приймає, з урахуванням положень національного права приймаючої держави.

Так, само держава, що приймає, вправі дозволити або заборонити надання тієї чи іншої послуги. Крім того, держава, що приймає, видає таким компаніям ліцензії, що дозволяють здійснення тієї чи іншої діяльності на території цієї держави. Держава, що приймає, може передбачити кримінальну або цивільно-правову відповідальність за провадження діяльності іноземної компанії, яка здійснює приватну військову та охоронну діяльність без ліцензії.

Про необхідність вжиття заходів захисту державою, що приймає, у ситуації збройного конфлікту висловлювався Міжнародний суд ООН, згідно з рішенням якого приймаюча держава не несе відповідальності за дії приватних осіб, щодо захоплення посольства, але «несе відповідальність за неприйняття всіх необхідних заходів для захисту посольства від захоплення або відновлення контролю над ним» [21].

Після кількох інцидентів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, що виникли з вини співробітників компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю, президент Афганістану видав декрет про припинення їхньої діяльності [18]. Згідно з документом, всі компанії, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю, що знаходяться на території Афганістану, повинні пройти процедуру реєстрації в Міністерстві внутрішніх справ, а також зареєструвати зброю, інакше їх візи анулюються, і співробітники компаній повинні залишити країну [16].

Положення ст. 27 Четвертої Женевської конвенції 1949 року передбачають право осіб, щодо дбайливого гуманного звернення, зокрема, на охорону від будь-яких актів насильства або залякування [7]. Держава, що приймає, зобов'язана контролювати діяльність компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність на своїй території на виконання зазначених зобов'язань, надаючи, у тому числі, особливий захист жінкам і дітям. Відсутність такого контролю призвела б до тяжких наслідків, що виникли внаслідок злочинної діяльності компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю у Боснії, пов'язаної з торгівлею людьми та організацією проституції [17].

Норми міжнародного гуманітарного права зобов'язують держави здійснювати карне переслідування в межах своєї юрисдикції. З іншого боку, ст. 2(3) Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [9], ст. 7 Африканської хартії прав людини та народів [1] передбачають обов'язок держав забезпечувати ефективний захист правового захисту.

З метою захисту прав людини в Документі Монтре передбачено обов'язок приймаючої держави щодо прийняття заходів, які потрібні для надання сили зобов'язанням у сфері захисту таких прав.

Припинення та розслідування злочинів, скоєних компаніями, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю та їх співробітниками [20]. Документ Монтре визначає держави, що приймають, як держави територіальної юрисдикції, рекомендуючи вживати заходів для припинення порушень міжнародного гуманітарного права, забезпечувати поширення інформації про нього. Аналогічний обов'язок лежить на державі, що приймає, щодо забезпечення дотримання стандартів у галузі прав людини. Держава, що приймає, повинна розробити на національному рівні перелік послуг, які можуть виконуватися приватними особами, при цьому

Документ Монтре орієнтує держави брати до уваги можливість залучення персоналу компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю у військових діях. Державам, що приймають, рекомендується розробити нормативно-правовий документ, що регулює процедуру видачі дозволів компаніям, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю, на надання військових/охоронних послуг на території держави.

З метою здійснення контролю над діяльністю компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю у Документі Монтре запропоновано створення спеціального державного органу чи наділення іншого існуючого органу повноваженнями щодо такого контролю.

Також рекомендується вжити заходів, щодо примусу компаній, які займаються військовою та охоронною діяльністю до дотримання норм національного права, зокрема, встановивши юридичну відповідальність у разі скоєння протиправних діянь.

Відповідно до проєкту статей про відповідальність держав вчинення міжнародно-протиправного діяння матиме низку наслідків для держави-порушника. Держава зобов'язана повністю відшкодувати збитки, заподіяні внаслідок такого діяння, причому посилення положення внутрішньодержавного права як виправдання протиправного діяння заборонено. Повне відшкодування збитків може здійснюватися у формі: реституції, компенсації та сатисфакції окремо, або у поєднанні форм відшкодування.

При розробці Документу Монтре [20] було враховано дію угод про статус сил, які надавали імунітет від юрисдикції держав, що приймають. Зважаючи на негативні наслідки, що виразилися у зловживанні компаніями, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю, наданими привілеями, у Документі Монтре зазначено, що приймаючим державам «при обговоренні на переговорах угод з державами-контрагентами, які містять норми, що стосуються правового статусу та юрисдикції до компаній, які займаються приватною військовою та охоронною діяльністю, та їх персоналу» таких угод щодо дотримання національного законодавства.

Проєкт Конвенції про приватну військову та охоронну діяльність передбачає загальний принцип відповідальності всіх держав за діяльність компаній, у тому числі, щодо дотримання норм міжнародного права. На відміну від Документу Монтре [20] проєкт Конвенції забороняє державам залучати компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність для здійснення

виключно державних функцій. Проект Конвенції про приватну військову та охоронну діяльність, а також норми «м'якого права», що регулюють їхню діяльність, передбачають більший обсяг обов'язків щодо направляючих держав.

Висновки. Підводячи підсумок, можна констатувати, що питання відповідальності приймаючих держав за дії, вчинені компаніями та їх співробітниками, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, актуальне і торкається життєво важливих інтересів держави й світової спільноти. Приймаюча держава несе відповідальність за діяльність компаній, які здійснюють приватну військову та охорону діяльність на своїй території. Вона зобов'язана стежити в межах своєї юрисдикції за дотриманням співробітниками компаній, які здійснюють приватну військову та охорону діяльність, прав людини та у разі їх порушення забезпечувати ефективне розслідування та покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Африканська хартія правами людини і народів, 26 червня 1981 року.
2. Горovenko В., Тютюнник В. Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. *Наука і оборона*, 2013. №3. С. 32–39.
3. Горovenko В., Тютюнник В. Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. *Ukrainian Military Pages*. 2015. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2015/11/privatemilitary-companies.html>. (дата звернення: 14.05.2025).
4. Івасечко О. Я., Бондар Д. А. Міжнародний досвід діяльності приватних військових компаній у збройних конфліктах. Регіональні студії, 2023. С. 103–107.
5. Ковальський О. В. Залучення приватних військових та охоронних компаній: проблеми міжнародно-правового регулювання. Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти: матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 5-6 листопада 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 108–111.
6. Конвенція (III) про поводження з військовополоненими. Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 20.05.2025)
7. Конвенція (IV) про захист населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.05.2025)
8. Кохан Г. Л. Правові питання діяльності приватних військових компаній: міжнародний аспект. Вчені записки, 2020. С. 190–201.
9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ухвалений резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї від 16 грудня 1966 року.
10. Невзоров І. Л. Приватні військові компанії та право: гострі питання, деякі світові тенденції нормативного регулювання. Збірник наукових статей і тез доповідей на науково-практичній конференції до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові (м. Харків, 25 листопада 2017 р.). Харків, 2017. С. 212–214.
11. Невзоров І. Л., Хотенець П. В. Приватні військові компанії та право: гострі питання, деякі світові тенденції нормативного регулювання. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917-2017 рр.). Харків, 2017. С. 212–214.
12. Савка О. І. Регулювання приватної військової та охоронної діяльності: порівняльний аналіз політики міжнародних організацій і світових держав. *Аналітично-порівняльне правознавство – електронне наукове фахове видання ДВНЗ УжНУ*. №03. Частина 3. 2025. С. 361–367. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.56>
13. Савка О. І. Формування моделі міжнародно-правового регулювання приватної військової та охоронної діяльності. *Науковий вісник УжНУ. Серія Право*. Випуск 89. Частина 4. 2025. С. 206–217 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.31>
14. Caparini M., Schreier F. *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*. Geneva, 2005. 184 p.
15. David Shearer. *Private Armies and Military Intervention*. Routledge 2013. First published February 1998 by Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies.
16. Decree President of Islamic Republic of Afghanistan About Dissolution of Private Security Companies, 17 August 2010, № 62.
17. Human Rights Watch, *Hopes Betrayed: Trafficking of Women and Girls to Post-Conflict Bosnia and Herzegovina for Forced Prostitution*, (26 November 2002). URL: <https://www.hrw.org/report/2002/11/26/hopes-betrayed/trafficking-women-and-girls-post-conflict-bosnia-and-herzegovina>.
18. Karzai decree ousts private security firms URL: <http://www.washingtontimes.com/news/2010/aug/16/karzai-ousts-private-security-firms/?page=all>.
19. Prem B. The regulation of private military and security companies: Analyzing power in multi-stakeholder initiatives. *Contemporary Security Policy*. 2021. Vol. 42. No. 3. P. 345–370. DOI: 10.1080/13523260.2021.1897225

20. The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict. URL: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf
21. United States Diplomatic and Consular in Tehran, I.C.J. Reports 1980. URL: <https://www.icj-cij.org/case/64>
22. Verkuil Paul R. Outsourcing Sovereignty: Why Privatization of Government Functions Threatens Democracy and What We Can Do about It. Cambridge. 2007. 248 p.
23. Wojciech P. The Awakening of Private Military Companies. 2020. URL: <https://warsawinstitute.org/awakening-private-military-companies/> (дата звернення: 14.05.2025)
1949. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (accessed: 20.05.2025) [in Ukrainian].
7. Konventsiiia (IV) pro zakhyst naselennia pid chas viiny [Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War]. Geneva, August 12, 1949. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (accessed: 20.05.2025) [in Ukrainian].
8. Kokhan, G. L. (2020). Pravovi pytannia diialnosti pryvatnykh viiskovykh kompanii: mizhnarodnyi aspekt [Legal issues of private military companies: international aspect]. Scientific notes, P. 190–201. [in Ukrainian].
9. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava, ukhvalenyi rezoliutsiieiu 2200 A (XXI) Heneralnoi Asamblei [International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by General Assembly resolution 2200 A (XXI)] of December 16, 1966.
10. Nevzorov, I. L. (2017). Pryvatni viiskovi kompanii ta pravo: hostri pytannia, deiaki svitovi tendentsii normatyvnoho rehuliuвання [Private military companies and the law: pressing issues, some global trends in regulatory control]. Collection of scientific articles and abstracts of reports at the scientific and practical conference dedicated to the 100th anniversary of training law enforcement officers in Kharkiv (Kharkiv, November 25, 2017). Kharkiv, P. 212–214. [in Ukrainian].
11. Nevzorov, I. L., Khotenets, P. V. (2017). Pryvatni viiskovi kompanii ta pravo: hostri pytannia, deiaki svitovi tendentsii normatyvnoho rehuliuвання [Private Military Companies and the Law: Pressing Issues, Some Global Trends in Regulatory Framework]. Training of Law Enforcement Officers in Kharkiv (1917-2017). Kharkiv, P. 212–214. [in Ukrainian].
12. Savka, O. I. (2025). Rehuliuвання pryvatnoi viiskovoi ta okhoronnoi diialnosti: porivnialnyi analiz polityky mizhnarodnykh orhanizatsii i svitovykh derzhav [Regulation of private military and security activities: a comparative analysis of the policies of international organizations and world powers]. *Analytical and Comparative Law – electronic scientific professional publication of UzhNU*. No. 03. Part 3. Pp. 361–367. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.56> [in Ukrainian].
13. Savka, O. I. (2025). Formuvannia modeli mizhnarodno-pravovoho rehuliuвання pryvatnoi viiskovoi ta okhoronnoi diialnosti [Formation of a model of international legal regulation of private military and security activities]. *Scientific Bulletin of UzhNU. Law Series*. Issue 89. Part 4. Pp. 206–217 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.3> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Afrykanska khartiia pravamy liudyny i narodiv, 26 chervnia 1981 roku [African Charter on Human and Peoples' Rights], June 26, 1981.
2. Gorovenko, V., Tyutyunnik, V. (2013). Pryvatni voiennoi kompanii: mizhnarodnyi dosvid i mozhlyvi shliakhy yoho realizatsii v Ukraini [Private military companies: international experience and possible ways of its implementation in Ukraine]. *Science and Defense*, No. 3. P. 32–39. [in Ukrainian].
3. Gorovenko, V., Tyutyunnik, V. (2015). Pryvatni voiennoi kompanii: mizhnarodnyi dosvid i mozhlyvi shliakhy yoho realizatsii v Ukraini [Private military companies: international experience and possible ways of its implementation in Ukraine]. Ukrainian Military Pages. Retrieved from: <https://www.ukrmilitary.com/2015/11/privatemilitary-companies.html>. (accessed: 14.05.2025). [in Ukrainian].
4. Ivaschenko, O. Y., Bondar, D. A. (2023). Mizhnarodnyi dosvid diialnosti pryvatnykh viiskovykh kompanii u zbroinykh konfliktakh [International experience of private military companies in armed conflicts]. *Regional Studies*, P. 103–107. [in Ukrainian].
5. Kovalsky, O. V. (2019). Zaluchennia pryvatnykh viiskovykh ta okhoronnykh kompanii: problemy mizhnarodno-pravovoho rehuliuвання [Involvement of private military and security companies: problems of international legal regulation]. Trends in reforming the legal systems of Ukraine and other countries: legal, psychological, and sociocultural aspects: materials from the International Scientific Conference (Ternopil, November 5-6, 2019). Ternopil, P. 108–111. [in Ukrainian].
6. Konventsiiia (III) pro povodzhennia z viiskovopolonennymy [Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War]. Geneva, August 12,

14. Verkuil Paul R. (2007). *Outsourcing Sovereignty: Why Privatization of Government Functions Threatens Democracy and What We Can Do about It*. Cambridge. 248 p.
15. Wojciech, P. (2020). *The Awakening of Private Military Companies*. Retrieved from: <https://warsawinstitute.org/awakening-private-military-companies/> (accessed: 14.05.2025)
16. Caparini, M., Schreier, F. (2005). *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*. Geneva, 184 p.
17. Prem, B. (2021). The regulation of private military and security companies: Analyzing power in multi-stakeholder initiatives. *Contemporary Security Policy*. Vol. 42. No. 3. P. 345–370. DOI: 10.1080/13523260.2021.1897225
18. David Shearer. *Private Armies and Military Intervention*. Routledge 2013. First published February 1998 by Oxford University Press for The International Institute for Strategic Studies.
19. United States Diplomatic and Consular in Tehran, I.C.J. Reports 1980. Retrieved from: <https://www.icj-cij.org/case/64>
20. Karzai decree ousts private security firms. Retrieved from: <http://www.washingtontimes.com/news/2010/aug/16/karzai-ousts-private-security-firms/?page=all>.
21. Decree President of Islamic Republic of Afghanistan About Dissolution of Private Security Companies, 17 August 2010, № 62.
22. Human Rights Watch, *Hopes Betrayed: Trafficking of Women and Girls to Post-Conflict Bosnia and Herzegovina for Forced Prostitution*, (26 November 2002). Retrieved from: <https://www.hrw.org/report/2002/11/26/hopes-betrayed/trafficking-women-and-girls-post-conflict-bosnia-and-herzegovina>
23. The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict. Retrieved from: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf

Дата надходження статті: 25.09.2025

Дата прийняття статті: 15.10.2025

Опубліковано: 04.12.2025